WORLD SCIENCE PUBLISHING
LONDON LTD
LONDON
London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation

QASDDAN ODAM O‘LDIRISH JINOYATINI OLDINI OLISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Mirzabekov Ozodbek Bahrom o‘g‘li
O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
3-o‘quv kursi kursanti
https://doi.org/10.5281/zenodo.24157205

Annotatsiya: Mazkur maqolada qasddan odam o‘ldirish jinoyatini oldini olishning o‘ziga xos xususiyatlari tezkor-qidiruv faoliyati nuqtai nazaridan tahlil etiladi. Jinoyatning kriminologik tavsifi, uni keltirib chiqaruvchi sabab va shart-sharoitlar, tezkor-qidiruv profilaktikasining huquqiy asoslari, shakllari va usullari, shuningdek, tezkor xodimlarning boshqa xizmatlar bilan hamkorligi yoritiladi. Maqolada amaliyotda uchraydigan muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha taklif va tavsiyalar beriladi.
Kalit so‘zlar: qasddan odam o‘ldirish, jinoyatning oldini olish, tezkor-qidiruv profilaktikasi, tezkor-qidiruv tadbirlari, latent jinoyat, xavf guruhi, hamkorlik, huquqbuzarliklar profilaktikasi.

Kirish

Inson hayoti har qanday davlatda eng oliy qadriyat hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida yashash huquqi daxlsiz huquq sifatida mustahkamlangan, shaxsning hayotiga qarshi qaratilgan tajovuzlar esa Jinoyat kodeksida eng og‘ir jinoyatlar qatoriga kiritilgan. Qasddan odam o‘ldirish jinoyati nafaqat jabrlanuvchining oilasiga, balki butun jamiyatga katta ma’naviy va ijtimoiy zarar yetkazadi, aholining xavfsizlikka bo‘lgan ishonchini susaytiradi.

Shu sababli bunday jinoyatlarni sodir etilgandan keyin ochishdan ko‘ra, ularning oldini olish, ya’ni profilaktika qilish ustuvor vazifa hisoblanadi. Tezkor-qidiruv faoliyati bu borada alohida o‘rin tutadi: u yashirin jinoiy niyatlarni, mojarolarning keskinlashuvini, qurol va boshqa vositalarni tayyorlash holatlarini jinoyat sodir etilishidan oldin aniqlash imkonini beradi.

Maqolaning maqsadi – qasddan odam o‘ldirish jinoyatining oldini olishda tezkor-qidiruv faoliyatining o‘ziga xos jihatlarini ochib berish, huquqiy asoslarini tahlil qilish va uni takomillashtirish yo‘llarini ko‘rsatishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 97-moddasi qasddan odam o‘ldirish uchun javobgarlikni belgilaydi. Sud-tergov amaliyotida bu modda bo‘yicha jinoyat ishlari 97-moddaning birinchi va ikkinchi qismlari asosida qo‘zg‘atiladi. Moddaning ikkinchi qismida javobgarlikni og‘irlashtiruvchi holatlar nazarda tutilgan bo‘lib, ularga, jumladan, ikki yoki undan ortiq shaxsni o‘ldirish, ojiz holatda ekanligi aybdorga ma’lum bo‘lgan shaxsni o‘ldirish, alohida shafqatsizlik bilan o‘ldirish kabilar kiradi. Og‘irlashtiruvchi holatlarda qasddan odam o‘ldirish uchun jazo umrbod ozodlikdan mahrum qilishgacha bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, Jinoyat kodeksining 98–101-moddalarida jinoyatning imtiyozli tarkiblari (masalan, kuchli ruhiy hayajonlanish holatida, zaruriy mudofaa yoki ushlash chegarasidan chiqib sodir etilgan o‘ldirishlar) belgilangan.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining qasddan odam o‘ldirish to‘g‘risidagi ishlar bo‘yicha sud amaliyotiga oid qarorida ushbu jinoyatning qasd shakli batafsil izohlangan. Unda ta’kidlanishicha, qasddan odam o‘ldirish ham to‘g‘ri, ham egri qasd bilan sodir etilishi mumkin: aybdor jabrlanuvchini hayotdan mahrum etish niyatida harakat qiladi, o‘lim yuz berishini xohlaydi yoki bunga ongli ravishda yo‘l qo‘yadi. Qasddan odam o‘ldirish jinoyatini jabrlanuvchining o‘limiga sabab bo‘lgan

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

qasddan badanga og‘ir shikast yetkazish jinoyatidan farqlashda aybdorning qasdi nimaga qaratilganligi, uning oqibatga nisbatan ruhiy munosabati hisobga olinadi.

Tezkor-qidiruv profilaktikasi nuqtai nazaridan qasdning shakli va rivojlanish bosqichlari muhim ahamiyatga ega. Jinoyat kodeksining 25-moddasida jinoyatga tayyorgarlik ko‘rish va suiqasd tushunchalari berilgan. Qasddan odam o‘ldirishga tayyorgarlik ko‘rish (qurol tayyorlash, qurbonni kuzatish, hamtovoqlar qidirish) yoki suiqasd bosqichida aniqlangan shaxs, jinoyat tugallanmagan holda to‘xtatilsa, o‘lim oqibatini keltirib chiqarmaydi. Ya’ni tezkor xodim uchun asosiy vazifa – aynan shu bosqichni aniqlash va jinoyatning tugallanishiga yo‘l qo‘ymaslikdir.

Profilaktika faoliyatining samaradorligi jinoyatning kriminologik tavsifini to‘g‘ri bilishga bog‘liq. Ushbu jinoyat quyidagi o‘ziga xos xususiyatlarga ega:

Sodir etilish motivlari. Qasddan odam o‘ldirishlarning katta qismi quyidagi turtkilar bilan bog‘liq: shaxsiy adovat va oilaviy-maishiy nizolar; rashk; mast holatdagi janjallar; moddiy manfaat (talonchilik, bosqinchilik bilan birga); qasos olish; mulk yoki yer-suv bo‘yicha nizolar; jinoyatni yashirish maqsadida boshqa jinoyat bilan birga o‘ldirish. Matbuotda e’lon qilingan sud hukmlari va prokuratura ma’lumotlari ham jinoyatlarning ko‘pchiligi oila a’zolari, qarindoshlar yoki tanishlar o‘rtasidagi nizolar, ichkilik ta’siridagi janjallar zaminida sodir etilganini ko‘rsatadi.

Jabrlanuvchi va jinoyatchi o‘rtasidagi aloqa. Qotillikning ko‘p qismida jabrlanuvchi va aybdor o‘zaro tanish yoki qarindosh bo‘ladi. Bu holat tezkor xodim uchun muhim ma’lumot manbai bo‘lgan mahalla, oila va qo‘ni-qo‘shni muhitiga e’tibor qaratishni taqozo etadi.

Spirtli ichimliklar va giyohvandlik vositalarining ta’siri. Jinoyatchilar ko‘pincha mast holatda yoki giyohvandlik ta’sirida bo‘ladi. Bu esa spirtli ichimlikka qaramlik, giyohvandlik bilan ro‘yxatda turgan shaxslarni nazoratga olishning dolzarbligini bildiradi.

Jinoyat quroli va usullari. Pichoq, bolta kabi maishiy buyumlar, o‘qotar qurol (qonuniy yoki noqonuniy saqlanadigan), zaharli moddalar, o‘t qo‘yish, jismoniy kuch ishlatish kabi vositalar qo‘llaniladi. Noqonuniy qurol aylanmasi va uning saqlanishini nazorat qilish, profilaktika choralaridan biridir.

Latentlik. Ayrim qasddan o‘ldirishlar “bedarak yo‘qolish”, “baxtsiz hodisa” yoki “o‘z joniga qasd qilish” sifatida ko‘rinishga keltirilib, latent holatda qolishi mumkin. Shu bois bedarak yo‘qolgan shaxslarni qidirish va tushunarsiz o‘lim holatlarini tezkor tekshirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Oldindan ogohlantiruvchi belgilar. Ko‘plab holatlarda jinoyatdan oldin tahdidlar, haqorat, jismoniy zo‘ravonlik, shikoyatlar, oldingi xuruj holatlari kuzatiladi. Aynan shu belgilarni o‘z vaqtida aniqlash tezkor profilaktikaning asosidir.

Takroriylik va avvalgi jinoyatlar. Jinoyat sodir etgan, ayniqsa zo‘ravonlik bilan bog‘liq jinoyatlar uchun sudlangan, ruhiy holati beqaror yoki ichkilikka qaram shaxslar xavf guruhiga kiradi.

Kriminologik adabiyotlarda sabab va shart-sharoitlar odatda quyidagi guruhlarga bo‘linadi:

1. **Ijtimoiy-iqtisodiy omillar:** ishsizlik, qashshoqlik, qarz muammolari, uy-joy va yer masalalari bo‘yicha nizolar, tashqi mehnat migratsiyasi tufayli oilaviy aloqalarning susayishi.
2. **Oilaviy-maishiy omillar:** oiladagi zo‘ravonlik, ajralishlar, rashk, nizolarni yengish ko‘nikmalarining yo‘qligi, oila a’zolari o‘rtasidagi ishonchsizlik.
3. **Ma’naviy-axloqiy omillar:** huquqiy madaniyatning pastligi, kuch ishlatish orqali nizolarni hal qilishga moyillik, oilaviy qadriyatlarning susayishi, ijtimoiy tarmoqlardagi zo‘ravonlikni targ‘ib qiluvchi kontent.
4. **Individual omillar:** spirtli ichimlik va giyohvandlikka qaramlik, ruhiy buzilishlar, tajovuzkor xarakter, o‘z-o‘zini boshqara olmaslik.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

5. **Profilaktika tizimidagi kamchiliklar:** xavf belgilari o‘z vaqtida aniqlanmasligi, tahdid va zo‘ravonlik haqidagi arizalarga e’tiborsizlik, muassasalar o‘rtasidagi axborot almashinuvining sustligi.

6. **Jinoyat quroli bilan bog‘liq omillar:** noqonuniy qurolning mavjudligi, qurollarni saqlash qoidalarining buzilishi.

Tezkor-qidiruv profilaktikasi bu omillarning har biriga qarshi qaratilgan: tezkor xodim xavf omillarini aniqlaydi, ularni neytrallashtirishda tegishli xizmatlarga ma’lumot beradi va bevosita tezkor choralar ko‘radi.

Qasddan odam o‘ldirishning oldini olishda tezkor-qidiruv faoliyati quyidagi huquqiy asoslarga tayanadi:

Konstitutsiya. Yashash huquqi, shaxs daxlsizligi, shaxsiy hayot daxlsizligi va aloqa vositalari orqali uzatiladigan ma’lumotlar sirining himoyasi. Profilaktik tadbirlar bu huquqlarni faqat qonunda nazarda tutilgan hollarda cheklashi mumkin.

Jinoyat kodeksi. 97–101-moddalar (qasddan odam o‘ldirish va uning turlari), 25-modda (jinoyatga tayyorgarlik va suiqasd), 59-modda (umrbod ozodlikdan mahrum qilish), shuningdek, qurol bilan bog‘liq jinoyatlar uchun javobgarlik (masalan, o‘qotar qurol va o‘q-dorilarni noqonuniy saqlash, olib yurish). Bu normalar tezkor xodim uchun qaysi harakatlar jinoyatga tayyorgarlik yoki suiqasd belgilarini o‘zida mujassam etishini baholash asosi bo‘ladi.

“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi Qonun (2012-yil 25-dekabr, O‘RQ-344-son). Qonun tezkor-qidiruv faoliyatining vazifalari qatoriga jinoyatlarni aniqlash, oldini olish, fosh etish va ochishni kiritadi. Qonunda tezkor-qidiruv tadbirlarining turlari, ularni o‘tkazish asoslari va shartlari, konspiratsiya va qonuniylik prinsiplari, nazorat tartibi belgilangan. Qonunning qanday asoslarda tezkor tadbir o‘tkazishga ruxsat berishi (masalan, tayyorlanayotgan yoki sodir etilayotgan jinoyat haqidagi ma’lumotlar, shaxslarni qidirish, bedarak yo‘qolganlarni topish) profilaktika faoliyatining asosiy mezonidir.

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonun (2014-yil). Qonun profilaktika subyektlari (ichki ishlar organlari, mahalla fuqarolar yig‘inlari, ta’lim va sog‘liqni saqlash muassasalari va boshqalar) hamda profilaktika turlari (umumiy, individual, viktimologik va boshqalar) hamda profilaktik hisobga olish tartibini belgilaydi.

“Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonun (2019-yil). Oiladagi zo‘ravonlikning oldini olish, himoya orderi berish va ularga rioya qilinishini nazorat qilish bo‘yicha mexanizmlar o‘zaro hamkorlikda tezkor profilaktikaning muhim qismi hisoblanadi, chunki oilaviy zo‘ravonlik ko‘pincha og‘ir oqibatlar, jumladan, qotillikka olib kelishi mumkin.

Jinoyat-protsessual kodeksi. Jinoyat belgilari aniqlangan hollarda ish qo‘zg‘atish, shaxsni ushlash va tezkor ma’lumotlarning isbotlash uchun yaroqliligiga qo‘yiladigan talablar.

Qurol, ichki ishlar organlari, shaxsga doir ma’lumotlar va davlat sirlari to‘g‘risidagi qonunchilik. Qurol aylanmasini nazorat qilish, profilaktika xizmatlarining vakolatlarini belgilash va olingan axborotning maxfiyligini ta’minlash.

Idoraviy hujjatlar. Ichki ishlar vazirligining jinoyatlarning oldini olish, profilaktik hisobga olish, qo‘shma operativ guruhlarni tashkil etish bo‘yicha buyruq va yo‘riqnomalari.

Tezkor-qidiruv profilaktikasi huquqbuzarliklar profilaktikasining umumiy, ma’muriy va ijtimoiy tadbirlaridan quyidagi jihatlari bilan farqlanadi:

1. **Yashirin va oshkora usullarning uyg‘unligi.** Tezkor xodim ochiq ma’lumotlar (arizalar, guvohlar so‘zi) bilan bir qatorda qonun doirasida yashirin yo‘l bilan ma’lumot to‘playdi.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

2. **Konspiratsiya.** Ma’lumot manbalari, usullar va rejalar sir saqlanadi. Bu ayniqsa jinoiy niyatni oldindan aniqlashda muhim.
3. **Ma’lumotga asoslanganlik.** Profilaktika ehtimoliy emas, aniq tezkor ma’lumotga tayanib olib boriladi: tahdid, qurol tayyorlash, qasos olish niyati va boshqalar.
4. **Individuallik.** Har bir xavfli shaxs yoki holat uchun alohida chora ko‘riladi.
5. **Tezkorlik va o‘z vaqtidalik.** Jinoyat sodir etilishi arafasida bo‘lgan vaziyatda daqiqalar hal qiluvchi ahamiyatga ega.
6. **Shaxs huquqlariga rioya.** Profilaktika choralari shaxsni asossiz ta’qib qilish yoki jinoyatga undashga olib kelmasligi shart.
7. **Kompleks yondashuv.** Tezkor tadbirlar ma’muriy, ijtimoiy, psixologik va tibbiy choralar bilan birgalikda qo‘llaniladi.

Xavf guruhidagi shaxslarni aniqlash va hisobga olish. Tezkor xodimlar quyidagi toifadagi shaxslarni aniqlaydi va nazoratga oladi: avval zo‘ravonlik jinoyatlari uchun sudlangan va ozodlikdan qaytganlar; oilaviy zo‘ravonlik bilan profilaktik hisobda turuvchilar; spirtli ichimlik yoki giyohvandlikka qaram, ruhiy holati beqaror shaxslar; nizoli munosabatlarga ega, tahdid qilgan shaxslar; noqonuniy qurol saqlash gumon qilinayotgan shaxslar.

Jinoiy niyatni aniqlash. Tahdid, qasos olish niyati, hamtovoq izlash, qurol tayyorlash yoki xarid qilish, jabrlanuvchini kuzatish kabi belgilar tezkor ma’lumotlar orqali o‘z vaqtida aniqlanadi va tezkor xodim shaxsni aniqlash, niyatni tekshirish choralarini ko‘radi.

Nizolarni erta bosqichda aniqlash va oldini olish. Mahalladagi nizolar, mol-mulk bo‘yicha ziddiyatlar, qo‘shnilar o‘rtasidagi janjallar haqida ma’lumotlar jinoyat darajasiga o‘tmasdan oldin profilaktika xodimlari va tezkor xodimlarga yetib borishi kerak.

Noqonuniy qurol aylanmasining oldini olish. Qurol-yarog‘ni noqonuniy saqlash, qurol yasash yoki sotish holatlarini aniqlash va bartaraf etish. Bu qasddan odam o‘ldirishning vositalarini cheklaydi.

Bedarak yo‘qolgan shaxslarni qidirish va tushunarsiz o‘lim holatlarini tekshirish. Bedarak yo‘qolgan shaxslarni zudlik bilan qidirish, ularning yo‘qolish holatlari ortida jinoyat borligini aniqlash.

Jabrlanuvchilar xavfsizligini ta’minlash (viktimologik profilaktika). Tahdid ostida qolgan shaxslarni himoya qilish: ogohlantirish, himoya orderini rasmiylashtirishda yordam, xavfsiz joyga joylashtirish, jabrlanuvchi va tajovuzkor o‘rtasidagi aloqani nazoratga olish.

Qidiruvdagi va yashirinib yurgan shaxslarni topish. Og‘ir jinoyat sodir etib yashirinayotgan shaxslarni aniqlash va ushlash, shuningdek, ularning qo‘shimcha jinoyat sodir etishining oldini olish.

Jinoyatchi guruhlar va uyushgan faoliyat. Ommaviy o‘ldirish, buyurtma qotilliklari, jinoiy to‘dalar o‘rtasidagi nizolar kabi og‘ir holatlarni tezkor yo‘l bilan oldindan aniqlash.

Profilaktika maqsadida tezkor xodimlar “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi Qonunda ko‘rsatilgan tadbirlardan o‘z vakolati doirasida va belgilangan asos hamda tartibda foydalanadi. Ularga, jumladan, quyidagilar kiradi:

- **so‘rov o‘tkazish** – fuqarolar, guvohlar, qo‘shnilar va boshqalardan ma’lumot olish;
- **tezkor kuzatuv** – xavfli shaxsning harakatlari, aloqalarini kuzatish;
- **ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilish** – hujjatlar, bazalar, ro‘yxatlardan foydalanish;
- **shaxs, narsa va joylarni tekshirish** – qurol, jinoyat quroli yoki qidiruvdagi shaxsning mavjudligini aniqlash;
- **qonunda belgilangan shartlarda texnik vositalar va aloqa vositalari orqali ma’lumotlar olish** – faqat qonunda ko‘zda tutilgan asos va tartibda, ko‘pincha prokuror yoki sud ruxsati bilan.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Bu tadbirlar uchun asoslar qonunda belgilangan. Tezkor xodim har bir tadbirni o‘tkazishda uning qonuniyligini, zarurligini va mutanosibligini baholashi shart. Konstitutsiyaviy huquqlarni cheklash bilan bog‘liq tadbirlar uchun alohida ruxsat tartibi mavjud.

Ayniqsa muhim qoida: tezkor-qidiruv profilaktikasi jarayonida shaxsni jinoyat sodir etishga undash (provokatsiya) taqiqlanadi. Ilmiy adabiyotlarda tezkor tadbirlarda jinoyatni sun’iy yuzaga keltirish holatlariga yo‘l qo‘yilmasligi alohida ta’kidlanadi, chunki bu qonuniylik prinsipiga zid va natijalarning isbotlash uchun yaroqsiz bo‘lishiga olib keladi.

Qasddan odam o‘ldirishning oldini olish yakka tezkor xodimning kuchi bilan emas, balki keng

Profilaktika inspektori (uchastka inspektori)	Mahalladagi nizoli oilalar, xavf guruhidagi shaxslar haqida ma’lumot; profilaktik suhbatlar; himoya orderi ijrosini nazorat qilish
Navbatchilik qismi va “102” xizmati	Tahdid, janjal va zo‘ravonlik haqidagi xabarlarni zudlik bilan qabul qilish va tezkor xodimga uzatish
Patrul-post xizmati	Chaqiruv joyiga eng tez yetib borish, nizoni to‘xtatish, hududni nazorat qilish
Tergov va surishtiruv bo‘linmalari	Jinoyat belgilari aniqlanganda ish qo‘zg‘atish; tezkor ma’lumotlarni isbotlash uchun yaroqli shaklga keltirish
Ekspert-kriminalistika xizmati	Qurol, izlar va jinoyat vositalarini tekshirish; tushunarsiz o‘lim holatlarida ekspertiza
Voyaga yetmaganlar bilan ishlash xizmati	Yoshlar o‘rtasidagi zo‘ravonlikka moyil guruhlar bilan profilaktik ishlash
Kiberxavfsizlik xizmati	Ijtimoiy tarmoqlardagi tahdidlar va zo‘ravonlikka chaqiriqlarni aniqlash
Mahalla fuqarolar yig‘ini, ta’lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy muassasalar	Nizolarni yarashtirish, psixologik va tibbiy yordam, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash
Prokuratura	Tezkor-qidiruv faoliyatining qonuniyligi ustidan nazorat, profilaktika choralari ustidan nazorat

hamkorlikda amalga oshadi:

Hamkorlikda eng muhim talab – ma’lumot almashinuvi tezligi va konspiratsiyani saqlash. Tahdid yoki xavfli holat haqidagi ma’lumot kechiksa, bu hayot yo‘qotilishiga olib kelishi mumkin.

Qasddan odam o‘ldirish xavfi aniqlanganda tezkor xodimning harakatlari ketma-ketligi quyidagicha bo‘lishi maqsadga muvofiq:

1. **Axborotni qabul qilish va ro‘yxatga olish.** Tahdid, nizo yoki xavfli holat haqidagi xabar qonunga muvofiq rasmiylashtiriladi.
2. **Dastlabki baholash.** Xavfning real ekanligi, jabrlanuvchi va tajovuzkorning aloqasi, qurol mavjudligi, avvalgi holatlar tahlil qilinadi.
3. **Zudlik bilan choralar ko‘rish.** Jabrlanuvchini himoya qilish, tajovuzkorni ogohlantirish yoki ushlash, kerak bo‘lsa, patrul xizmatini yuborish.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

4. **Tezkor tadbirlarni o‘tkazish.** Jinoiy niyat, qurol, hamtovoqlar mavjudligini qonun doirasida aniqlash.
5. **Hamkorlar bilan muvofiqlashtirish.** Profilaktika inspektori, tergovchi, mahalla va boshqa xizmatlarga ma’lumot berish.
6. **Huquqiy baho berish.** Agar jinoyatga tayyorgarlik yoki suiqasd belgilari mavjud bo‘lsa, jinoyat ishi qo‘zg‘atish uchun tergov organiga ma’lumot topshirish.
7. **Profilaktik hisobga olish va nazorat.** Shaxsni profilaktik hisobga olish, uning xatti-harakatlarini kuzatish.
8. **Natijani tahlil qilish.** Choralar samaradorligini baholash, zarur bo‘lsa, ularni o‘zgartirish.

Tezkor-qidiruv faoliyati, jumladan, profilaktika yo‘nalishi idoraviy va prokuror nazorati ostida amalga oshiriladi. Bu nazorat quyidagilarga qaratilgan: tezkor tadbirlar qonuniy asosda o‘tkazilganligi; shaxsning konstitutsiyaviy huquqlari buzilmaganligi; olingan ma’lumotlarning to‘g‘ri rasmiylashtirilganligi; sirlarning saqlanishi.

Xodimlar tomonidan qonun buzilgan hollarda (masalan, ma’lumotlarni oshkor qilish, vakolatni suiiste’mol qilish, huquqsiz tadbir o‘tkazish yoki xavfli xabarga e’tiborsizlik) intizomiy, ma’muriy yoki jinoiy javobgarlik kelib chiqishi mumkin. Shuningdek, tahdid haqidagi arizaga o‘z vaqtida javob berilmaganligi oqibatida jinoyat sodir bo‘lgan holatlar xizmat tekshiruvi va javobgarlik masalasini qo‘yadi.

Amaldagi muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Qo‘shimcha takliflar:

Xavf belgilari (tahdid, zo‘ravonlik) o‘z vaqtida aniqlanmasligi	Mahalla, profilaktika inspektori va tezkor xodim o‘rtasida yagona axborot almashinuvi tizimi; aholi bilan ishlashni kuchaytirish
Oilaviy zo‘ravonlikka e’tiborsizlik	Tahdid arizalarini alohida nazoratga olish, himoya orderlari ijrosini monitoring qilish
Xavf guruhidagi shaxslar ustidan nazoratning sustligi	Elektron hisob va xavf darajasini baholash mezonlarini ishlab chiqish
Noqonuniy qurol aylanmasi	Qurol saqlash va nazorat qilish tartibini kuchaytirish, qurolni ixtiyoriy topshirish bo‘yicha tushuntirish ishlari
Latent o‘ldirishlar	Bedarak yo‘qolish va tushunarsiz o‘lim holatlarini tezkor tekshirishning yagona standartini joriy etish
Xodimlar malakasining yetarli emasligi	Psixologiya, viktimologiya va nizolarni boshqarish bo‘yicha o‘quvlar
Provokatsiya va qonunbuzarlik xavfi	Idoraviy va prokuror nazoratini kuchaytirish, xodimlarni huquqiy jihatdan o‘qitish

- viktimologik profilaktikani kuchaytirish va jabrlanuvchilarni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish;
- tahdid va xavfni baholashning yagona metodikasini ishlab chiqish;
- ijtimoiy tarmoqlardagi tahdid va zo‘ravonlikka chaqiriqlarni monitoring qilishni qonuniy chegarada yo‘lga qo‘yish;

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

• profilaktika natijadorligini baholash ko‘rsatkichlarini (oldi olingan jinoyat tayyorgarliklari, o‘z vaqtida ko‘rilgan choralar soni) joriy etish;
• kriminologik tahlil va sun’iy intellekt vositalaridan qonuniy chegarada foydalanish.

Xulosa

Qasddan odam o‘ldirish jinoyatining oldini olish tezkor-qidiruv faoliyatining eng muhim va murakkab yo‘nalishlaridan biridir. Mazkur jinoyatning oilaviy-maishiy nizolar, spirtli ichimlik va giyohvandlik ta’siri, noqonuniy qurol va latentlik kabi o‘ziga xos jihatlari tezkor profilaktikaning aniq, ma’lumotga asoslangan va kompleks tarzda tashkil etilishini taqozo etadi.

Huquqiy asoslar Konstitutsiya, Jinoyat kodeksi, “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi, “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi va “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi qonunlar hamda idoraviy hujjatlardan iboratdir. Tezkor xodim bu normalar doirasida xavf guruhidagi shaxslarni aniqlash, jinoiy niyatni oldindan fosh etish, jabrlanuvchilarni himoya qilish va sohaviy xizmatlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi lozim.

Profilaktika samaradorligini oshirish uchun axborot almashinuvini tezlashtirish, xavfni baholash metodikasini joriy etish, xodimlar malakasini oshirish, nazoratni kuchaytirish va shaxs huquqlarining kafolatlarini mustahkamlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, jumladan 25, 59 va 97–101-moddalar (lex.uz).
3. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi.
4. O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-344-son “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni (lex.uz).
5. “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni (2014-yil).
6. “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni (2019-yil).
7. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining qasddan odam o‘ldirish to‘g‘risidagi ishlar bo‘yicha sud amaliyotiga oid qarori (lex.uz).

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.